MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALAR PSIXOLOGIYASI VA PSIXODIAGNOSTIKASINING NAZARIY-ASOSIY YO'NALISHLARI

Buranova Sevara Sa'dullayevna
Yangi asr universiteti
Maxsus pedagogika kafedrasi o'qituvchisi
sevaraburonova1988@gmail.com
+998 99 7400488

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yo'nalishida bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi fanining nazariy asoslari, predmeti, vazifalari hamda tadqiqot metodlari ilmiy-uslubiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalar psixikasining rivojlanish qonuniyatlari, yosh davrlari psixologiyasi, psixik taraqqiyotning determinantlari va pedagogik jarayondagi psixodiagnostik yondashuvlarning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda kuzatish, eksperiment va qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanilgan. Maqola maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari va pedagoglar uchun ilmiy-metodik manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: bolalar psixologiyasi, psixodiagnostika, maktabgacha ta'lim, psixik taraqqiyot, yosh davrlari, kuzatish metodi, eksperiment, pedagogik faoliyat.

Аннотация: В данной статье представлен научно-методологический анализ теоретических основ, предмета, задач и методов исследования детской психологии и психодиагностики в дошкольном образовании. Рассматриваются также закономерности развития детской психики, психология возрастных периодов, детерминанты психического развития и важность психодиагностических подходов в педагогическом процессе. В исследовании использованы методы наблюдения, эксперимента и сравнительного анализа. Статья служит научно-методологическим ресурсом для студентов и преподавателей дошкольного образования.

Ключевые слова: Детская психология, психодиагностика, дошкольное образование, психическое развитие, возрастные периоды, метод наблюдения, эксперимент, педагогическая деятельность.

Abstract: This article provides a scientific and methodological analysis of the theoretical foundations, subject, tasks and research methods of child psychology and psychodiagnostics in preschool education. It also covers the laws of development of the child psyche, psychology of age periods, determinants of mental development and the importance of psychodiagnostic approaches in the pedagogical process. The research used observation, experiment and comparative analysis methods. The article serves as a scientific and methodological resource for students and teachers of preschool education.

Keywords: child psychology, psychodiagnostics, preschool education, mental development, age periods, observation method, experiment, pedagogical activity.

Kirish.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, bolalarning psixik rivojlanishini ilmiy asosda o'rganish hamda ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy psixologik yondashuvlarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimining

modernizatsiyasi jarayonida bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi faniga bo‘lgan ehtiyoj yanada ortib bormoqda. [1].

Bolalar psixologiyasi inson psixikasining bolalik davridagi rivojlanish qonuniyatlarini o‘rganuvchi muhim fan tarmog‘i hisoblanadi. Ushbu fan bolalarning sezgi, idrok, tafakkur, xotira, nutq, hissiyot va iroda kabi psixik jarayonlarining shakllanishi va rivojlanishini tahlil qiladi [2]. Mazkur maqolaning maqsadi maktabgacha ta’lim tizimida bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasining nazariy-metodologik asoslarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida ilmiy kuzatish, qiyosiy tahlil, psixologik-pedagogik adabiyotlarni o‘rganish, tizimli yondashuv va interpretatsion metodlardan foydalanildi. Shuningdek, bolalar psixologiyasida keng qo‘llaniladigan kuzatish va eksperiment metodlarining ilmiy imkoniyatlari o‘rganildi[3]. Psixologik tadqiqotlarda metodlarning ishonchliligi va validligi muhim mezon hisoblanadi. Shu sababli bolalar psixikasini o‘rganishda obyektivlik, sababiylik hamda sinchkovlik tamoyillariga amal qilish talab etiladi [4].

Natijalar va tahlil

Bolalar psixologiyasi fanining predmeti va vazifalari

Bolalar psixologiyasi psixologiya fanining mustaqil tarmog‘i bo‘lib, u bolaning tug‘ilgan davridan boshlab voyaga yetguniga qadar bo‘lgan psixik taraqqiyot qonuniyatlarini o‘rganadi [2].

Fan quyidagi asosiy yosh davrlarini qamrab oladi:

- go‘daklik davri;
- ilk bolalik davri;
- maktabgacha yosh davri;
- kichik maktab yoshi.

Bolalar psixologiyasining asosiy vazifasi bolalarning individual psixologik xususiyatlari hamda psixik jarayonlarining shakllanish omillarini aniqlashdan iboratdir. Ushbu fan bolalarda shaxsning shakllanishi va barkamol inson tarbiyasining ilmiy asoslarini ishlab chiqadi [2].

Psixik taraqqiyot va yosh davrlari

Psixik taraqqiyot inson psixikasining yosh o‘tishi bilan murakkablashib va takomillashib borish jarayonidir [2].

Bolalik davrining an’anaviy tasnifi quyidagicha ifodalanadi:

- 0–1 yosh — go‘daklik;
- 1–3 yosh — ilk bolalik;
- 3–6(7) yosh — maktabgacha yosh;
- 6(7)–10(11) yosh — kichik maktab yoshi [2].

Psixologiyada xronologik yosh va psixologik yosh tushunchalari mavjud bo‘lib, ular bolaning biologik va aqliy rivojlanish darajasini aniqlashda muhim ahamiyatga ega [2].

Bolalar psixologiyasining boshqa fanlar bilan aloqasi

Bolalar psixologiyasi umumiy psixologiya, pedagogika, fiziologiya, anatomiya, logopediya va defektologiya fanlari bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanadi [5]. Xususan, pedagogika fani bolalarni ta’lim-tarbiyalashning maqsad va vazifalarini belgilasa, bolalar psixologiyasi ushbu jarayonning psixologik qonuniyatlarini ochib beradi. Shuningdek, logopediya va defektologiya fanlari nutq buzilishlari va psixik rivojlanishdagi nuqsonlarni aniqlashda muhim o‘rin tutadi [5].

Tadqiqot metodlari

Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasida asosiy tadqiqot metodlari sifatida kuzatish va eksperiment metodlari qo‘llaniladi. Kuzatish metodida bolaning xulq-atvori, psixik jarayonlari va faoliyati tabiiy sharoitda o‘rganiladi [6].
Eksperiment metodida esa maxsus tashkil etilgan psixologik vaziyat orqali bolaning psixik holati va reaksiyalari tahlil qilinadi. Bundan tashqari, ko‘ndalangiga kesim va uzunasiga kesim tadqiqot shakllari bolalar rivojlanishini turli yosh bosqichlarida o‘rganish imkonini beradi [3].

Muhokama

Maktabgacha ta’lim tizimida bolalar psixologiyasini chuqur o‘rganish pedagogik faoliyat samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish ta’lim jarayonining differensial va shaxsga yo‘naltirilgan modelini shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda psixodiagnostik metodlarning ta’lim tizimiga integratsiyalashuvi pedagog va psixologlardan yuqori kasbiy kompetensiyalarni talab etmoqda. Shu bois bo‘lajak maktabgacha ta’lim mutaxassislarini tayyorlashda bolalar psixologiyasi fanining nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o‘qitish muhim hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi maktabgacha ta’lim tizimining muhim ilmiy asoslaridan biri hisoblanadi. Mazkur fan bolalar psixikasining yoshga xos rivojlanish qonuniyatlarini, individual xususiyatlarini hamda pedagogik ta’sir mexanizmlarini o‘rganadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, psixologik-pedagogik bilimlarni amaliyot bilan uyg‘unlashtirish bolalarning har tomonlama barkamol rivojlanishini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Umarov B.M, Norbekova B.Sh. *Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi*: Darslik.-T: 2023. 310 b.
2. Nishonova Z., Alimova G. *Bolalar psixologiyasi va uni o‘qitish metodikasi*. – Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2006.
3. Fayziyeva G.U, “PSIXOLOGIYA” ILMIY JURNAL * НАУЧНЫЙЖУРНАЛ * SCIENTIFIC JOURNAL – 2025 - № 4 (76) https://buxdu.uz/media/jurnallar/psixologiya/
4. Nishanova Z., Qurbonova Z., Abdiev S; Psixodiagnostika va eksperemental psixologiya: o‘quv qo‘llanma . O‘z R Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. -T.: Tafakkur - Bo‘stoni. 2011. 304 b
5. Karimova V., Akramova F. *Psixologiya*. – Toshkent: Toshkent iqtisodiyot universiteti, 2005.
6. Jalilova S.X., Aripova S.M. *Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi*. – Toshkent: Faylasuflar nashriyoti, 2017.
7. Elkonin D.B. *Detskaya psixologiya*. – Moskva: Pedagogika, 1989.
8. G‘oziyev E.G‘. *Ontogenez psixologiyasi*. – Toshkent: Noshir, 2010.
9. Файзиева, Г. У. Гетерономные трансформации личности в цифровой среде /. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2026. — № 13 (616). — С. 373-382. — URL: https://moluch.ru/archive/616/134587.